

Konserniavustusta ja vähemmistöosinkoa koskevat oikeustapaukset tiivistelmään

Tapaus ja tiivistelmä

A) Itä-Suomen hovioikeus 28.8.2003, S 02/1352 (valituslupa myönnettiin, raukesi sovintoon)

Tapauksessa oli kyse siitä, voiko emoyhtiö siirtää vastikkeetta varojaan konserniavustuksena tytäryhtiölleen ilman vähemmistöosakkaan suostumusta siten, että tästä seuraa vähemmistöosakkaalle kuuluvan osingon määrän väheneminen.

Emoyhtiö Vauhti-Vaunu Oy oli siirtänyt tilikauden (1.1.–31.12.2000) aikana yhtiön hallituksen vuonna 2000 tekemällä päätöksellä vastikkeetta varojaan (705 882,35 euroa) tytäryhtiölleen Savonlinja Oy:lle konserniavustuksena. Yhtiön vähemmistöosakkeenomistaja ei ollut kuulunut yhtiön hallitukseen eikä voinut vaikuttaa päätöksentekoon. Vähemmistöosakkeenomistaja oli vastustanut yhtiökokouksessa konserniavustuksen huomioon ottamista yhtiön voitonjakokelpoisten varojen määrää laskettaessa.

Asiakirjoista ilmeni, että Savonlinja Oy:n taloudellinen tilanne ei tuolloin edellyttänyt avustuksen saamista, ja Vauhti-Vaunu Oy:n ilmoituksen mukaan Savonlinja Oy oli siirtänyt avustuksen edelleen Savonlinja Oy:n tytäryhtiölle SL-Autolinjat Oy:lle. Asiassa ei hovioikeuden mukaan ollut tullut esille seikkoja, joiden perusteella vähemmistöosakkeenomistajan voitaisiin katsoa hyötyneen konserniavustuksen antamisesta, tai saaneen muutoin osingonmenetystään vastaavan edun.

Konserniavustuksella oli IHO:n ratkaisun mukaan loukattu vähemmistöosakkeenomistajan oikeutta vähimmäisosinkoon. Yhtiökokouksen päätöstä muutettiin siten, että vähemmistöosakkeenomistajalle tulevan osingon määrää laskettaessa taseen osoittaman tilikauden voittoon lisättiin Vauhti-Vaunu Oy:n Savonlinja Oy:lle antama konserniavustus.

(Tässä ratkaisussa sovellettiin vuoden 1978 osakeyhtiölakia.)

B) KKO 2004:115

Asian tausta:

Emoyhtiö (Osuuskunta Eka-Yhtymä, sittemmin osuuskunta Tradeka-Yhtymä, jatkossa ”Eka”) oli hallituksen kokouksessaan 15.12.1992 päättänyt myöntää 99,76 %:sti omistamalleen tytäryhtiölle Oy Renlund Ab:lle (jatkossa ”Renlund”) tämän vuoden 1992 liiketoimintaa varten suuruudeltaan 6 000 000 markkaa olevan konserniavustuksen. Ekan saneerausmenettelyn aloittamista koskeva hakemus hyväksyttiin 22.10.1993, ja Renlund asetettiin konkurssiin 2.11.1993. Kysymys oli siitä, voitiinko konserniavustus katsoa lahjaksi ja peräyttää Ekan yrityssaneeraukseen.

b1) Helsingin hovioikeus 7.5.2003, S 00/1256

HHO:n mukaan avustusta voitiin pitää vastikkeellisena vain, jos emoyhtiön omistamien tytäryhtiön osakkeiden arvo kasvaa vastaavasti tai jos emoyhtiö on saanut muuta vastaavaa rahanarvoista etua. Renlundin tulevaisuus oli ollut epävarma jo konserniavustuksesta päätettäessä eikä voitu pitää todennäköisenä, että osakkeiden arvo olisi noussut avustusta vastaavalla määrällä. Se seikka, että konserniavustuksella oli Ekan oman edun vuoksi pyritty siihen, että Renlund ei joutuisi konkurssiin tai selvitystilaan, ei merkinnyt HHO:n mukaan sitä, etteikö avustusta olisi pidettävä lahjanluonteisena, vaan se oli osoituksena toimenpiteen vaarallisuudesta Ekan velkojien kannalta.

HHO katsoi, ettei Renlund ollut saattanut todennäköiseksi, että Eka olisi hyötynyt konserniavustuksesta. HHO kumosi käräjäoikeuden tuomion ja julisti peräytyneeksi konserniavustusta koskeneen oikeustoimen.

b2) Korkein oikeus

Asiassa oli riidatonta, että konserniavustus oli annettu Renlundin rahoitustarpeen tyydyttämiseksi ja sen selvitystilauhan välttämiseksi. Renlundin konkurssipesä oli väittänyt yhtiön saamaa avustusta vastikkeelliseksi mm. sillä perusteella, että näin Eka oli, paitsi välttänyt Renlundin konkurssin, mikä oli Ekan oman edun kannalta ollut välttämätöntä, myös säilyttänyt mahdollisuuden konsernin sisäisen liiketoiminnan jatkamiseen ja Renlundin talouden vakauttamiseen sekä osakkeiden myymiseen, kun osapuolilla oli vielä vuoden 1992 lopussa ollut perusteltua syytä olettaa Renlundin taloudellisen aseman kohentuvan. Renlundin konkurssipesä oli katsonut Ekan mainittuina konsernietuina saaneen vastasuorituksen antamalleen avustukselle. Konkurssipesä oli vielä väittänyt annettua konserniavustusta vastikkeelliseksi sillä perusteella, että Renlundin osakkeiden arvo oli noussut avustusta vastaavalla määrällä.

KKO katsoi mm. kuitenkin, että toimenpiteeseen ryhtyminen Renlundin konkurssin välttämiseksi osoitti päinvastoin toimenpiteen vaarallisuutta Ekan velkojien kannalta ja ettei Renlundin konkurssin tuolloinen välttäminen merkinnyt sitä, että Eka olisi saanut avustukselleen vastikkeen.

Renlundin konkurssipesä ei ollut saattanut todennäköiseksi, että Eka olisi saanut antamastaan konserniavustuksesta vastikkeen. Avustusta oli KKO:n mukaan näin ollen takaisinsaantilain 8 §:n nojalla pidettävä lahjana.

C) KKO 2015:104

Asian tausta:

Finnlines Oyj:n (jatkossa ”Finnlines”) yhtiökokous oli 20.5.2008 päättänyt osingosta tilikaudelta 2007. Finnlinesin osakkeista yli kymmenen prosenttia omistanut Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen (jatkossa ”Ilmarinen”) oli vaatinut osakeyhtiölain 13 luvun 7 §:ssä tarkoitettua vähemmistöosingon jakamista. Ilmarinen oli katsonut, että osingonjaon perustana olevaan tilikauden voittoon olisi pitänyt lisätä laskennallisesti Finnlinesin tuloslaskelmassa satunnaisesti eräksi kirjatut 34 002 000 euroa, jotka Finnlines oli maksanut hallituksensa päätöksin tilikauden 2007 aikana kolmelle kokonaan omistamalleen tytäryhtiölle konserniavustuksina.

Finnlinesin yhtiökokouksen päätökseksi oli jäänyt osakkeenomistajien enemmistön kanta, jonka mukaan vaadittu vähemmistöosinko laskettiin yhtiökokouksessa vahvistetun tilinpäätöksen osoittamasta noin 360 000 euron suuruudesta tilikauden voitosta, josta osinkona maksettiin puolet.

c1) Helsingin hovioikeus 29.11.2011, S 10/1082

Asiassa oli kysymys siitä, tuleeko Finnlinesin tytäryhtiöilleen antamat, yhteensä 34 002 000 euron suuruiset konserniavustukset ottaa huomioon osakeyhtiölain 13 luvun 7 §:n mukaisessa vähemmistöosingon määrässä ja onko Finnlinesin jatkettu yhtiökokous 20.5.2008 päättänyt osingonjaosta mainitun säännöksen mukaisesti.

HHO:n mukaan asiaa arvioitaessa tuli muun ohessa ottaa huomioon myös osakeyhtiölain 1 luvun 5 §:n säännös osakeyhtiön tarkoituksesta tuottaa voittoa osakkeenomistajille ja saman luvun 7 §:n säännös osakkeenomistajien yhdenvertaisuudesta.

Kysymys oli muun ohella myös siitä, voiko Ilmarinen moittia vain voitonjakoa koskevaa yhtiökokouksen päätöstä tarvitsematta moittia myös tilinpäätöksen vahvistamista koskevaa päätöstä.

HHO totesi, että asiassa ei ollut edes väitetty, että tilinpäätös vuodelta 2007 olisi ollut joltakin osin

virheellinen. Ilmarinen ei ollut hyväksynyt tilinpäätöstä vähemmistöosingon maksamista koskevilta osin. Yhtiö oli siten voinut moittia vain voitonjakoa koskevaa yhtiökokouksen päätöstä.

HHO oli päätenyt siihen, että Finnlinesilla oli ollut hyväksyttävät ja asianmukaiset liiketaloudelliset perusteet konserniavustusten antamiselle tytäryhtiöilleen. Konserniavustukset eivät olleet olleet osakeyhtiölain mukaisen toiminnan tarkoituksen eivätkä yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisia. Finnlinesin ei ollut katsottu rikkoneen vähemmistöosinkosäännöstä.

c2) Korkein oikeus

Finnlines oli maksanut tytäryhtiöilleen tilikauden aikana konserniavustusta. Osakkeenomistajille maksettava osinko oli Finnlinesin yhtiökokouksessa määrätty tuolloin vahvistetun tilinpäätöksen osoittamasta voitosta, joka oli jäänyt jäljelle konserniavustusten vähentämisen jälkeen. Yli kymmenen prosenttia Finnlinesin osakkeista omistanut Ilmarinen moitti yhtiökokouksen päätöstä osingonjaon osalta ja väitti, että konserniavustusten määrä olisi pitänyt lisätä osakeyhtiölain mukaisesta vähemmistöosingosta päätettäessä laskennallisesti osingonjaon perustana olevaan tilikauden voittoon. Kun Ilmarinen ei ollut moittinut osingonjakopäätöksen lisäksi tilinpäätöksen vahvistamista koskevaa yhtiökokouksen päätöstä, kanne hylättiin. (Ään.)

KKO:n eri mieltä olleiden oikeusneuvosten mukaan vähemmistöosakkeenomistajan oikeussuoja osakkeenomistajana edellyttää, että osakkeenomistaja voi saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi kysymyksen vähemmistöosingon määrään vaikuttaneiden konserniavustusten yhtiöoikeudellisesta hyväksyttävyydestä riippumatta siitä, onko muita yhtiökokouksessa tehtyjä päätöksiä moitittu.

D) KKO 2015:105

Asian tausta:

OWH-Yhtiöt Oy:n yhtiökokous oli 19.3.2010 käsitellyt tilinpäätöksen vahvistamista ja osingon jakamista tilikaudelta 2009. Yhtiökokous oli 30.6.2011 käsitellyt vastaavat asiat tilikaudelta 2010.

OWH-yhtiöt Oy:n osakkeista yli kymmenen prosenttia omistaneet vähemmistöosakkeenomistajat olivat vaatineet kummassakin yhtiökokouksessa osakeyhtiölain 13 luvun 7 §:ssä tarkoitetun vähemmistöosingon jakamista ja vastustaneet esitettyjen tilinpäätösten vahvistamista sekä katsoneet, että osingonjaon perustana olevaan tilikauden voittoon olisi pitänyt lisätä annetut konserniavustukset.

d1) Vaasan hovioikeus 2.7.2012, S 12/29

Vaasan hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden ratkaisua, jolla käräjäoikeus oli hylännyt kanteet. VHO totesi, että valittajat eivät olleet riitauttaneet kysymystä siitä, onko konserniavustusten antamiselle ollut olemassa riittävät liiketaloudelliset perusteet. VHO viittasi Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisuun ja totesi, että hyväksyttävien liiketaloudellisin perustein annetut konserniavustukset eivät riko vähemmistöosinkosäännöstä.

Tapauksessa konserniavustusten antamiselle on ollut liiketaloudellisesti hyväksyttävät perusteet. Jaettavissa ollut voitto on jaettu yhdenmukaisesti kaikille osakkaille. Asiassa ei ollut näytetty olleen kysymys osakkeenomistajien näännyttämisestä eikä vähemmistöosakkeenomistajien oikeutta vähimmäisosinkoon ole tahallisesti pyritty loukkaamaan.

d2) Korkein oikeus

Asiassa oli kysymys siitä, onko vähemmistöosingon perusteena olevaan tilikauden tulokseen lisättävä OWH-Yhtiöt Oy:n maksamat konserniavustukset ja tämän johdosta oikaistava tilinpäätöstä ja osinkolaskelmaa. Vasta sen jälkeen tulivat KKO:n mukaan mahdollisesti arvioitaviksi vähemmistöosakkeenomistajien vaatimukset mm. maksettujen konserniavustusten palauttamisesta.

KKO totesi ensin, että vähemmistöosakkeenomistajat ovat moitekanteissaan vaatineet, paitsi

yhtiökokousten tekemien osingonjakoa koskevien päätösten, myös osingonjakopäätösten pohjana olleiden tilinpäätösten vahvistamista koskeneiden päätösten kumoamista ja muuttamista. Koska asiassa on vaadittu myös tilinpäätösten oikaisemista siten, että ne osoittavat sellaista tilikauden voittoa, johon vaatimus vähemmistöosingosta voidaan perustaa, tässä asiassa oli asialliset edellytykset arvioida myös osingonjakopäätöksen muuttamista koskevan vaatimuksen oikeellisuutta (vrt. KKO 2015:104).

KKO arvioi sitä, oliko OWH-Yhtiöt Oy:llä ollut konserniavustusten maksamiselle hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste, kun otettiin huomioon myös vähemmistöosakkeenomistajien oikeudet.

KKO totesi, että konserniavustuksen yhtiöoikeudellisen hyväksyttävyyden arviointi on perustettava tapauskohtaiseen harkintaan, jossa on otettava huomioon yhtäältä yhtiön ja konsernin kokonaisuus, toisaalta myös vähemmistöosakkeenomistajien suoja. Emoyhtiön täysin omistamalleen tytäryhtiölle suorittaman, verotuksessa ja kirjanpidossa asianmukaisesti käsitellyn konserniavustuksen yhtiöoikeudellisen hyväksyttävyyden arvioinnin kannalta ratkaisevia ovat avustuksen liiketaloudelliset perusteet, joiden ohella on otettava huomioon myös vähemmistöosakkeenomistajien oikeudet.

Alempien oikeusasteiden perustelujen mukaan konserniavustusten maksaminen oli KKO:n mukaan perustunut kysymyksessä olevien tytäryhtiöiden liiketoiminnan tappiollisuuteen ja emoyhtiö OWH-Yhtiöt Oy:n verotuksessa konserniavustuksista saatavissa olleisiin verohyötyihin. Konserniavustuksilla oli pyritty ylläpitämään konsernin yritysten toimintaedellytyksiä. Toimenpiteet olivat olleet vuosina 2009–2010 liiketaloudellisesti perusteltuja, kun huomioon otettiin yritysten toimintaympäristössä havaitut ja varautumista vaatineet ongelmat.

Vähemmistöosakkeenomistajien kanteet olivat myös moitekanteista erillisten palautus- ja korvausvaatimusten osalta perustuneet siihen, että konserniavustukset eivät olleet olleet yhtiöoikeudellisesti hyväksyttäviä. Koska konserniavustusten maksamista ei edellä mainituilla perusteilla ollut pidettävä osakeyhtiölain vastaisina eikä niitä koskevia yhtiökokousten päätöksiä pätemättöminä, nämäkään kannevaatimukset eivät voineet menestyä.

Vähemmistöosakkeenomistajien moitekanteiden hyväksymiselle ei KKO:n mukaan ollut edellytyksiä sen enempää OWH-Yhtiöt Oy:n tilinpäätösten oikaisemisen kuin vähemmistösinkojen korottamisen osalta. Hovioikeuden tuomion lopputulosta ei muutettu.

Lisätietoja:

Mikko Reinikainen, mikko.reinikainen@fi.pwc.com

Katja Digert, katja.digert@fi.pwc.com